

Сергій Василенко
канд. психол. наук, доцент,
заступник начальника кафедри морально-психологічного
забезпечення
діяльності військ (сил)
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського
м. Київ (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ) ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

В умовах виконання бойових завдань (завдань за призначенням) фактор небезпеки, впливаючи на мотиваційну сферу військовослужбовців, змінює внутрішній зміст діяльності.

Сучасний бій та повсякденна службова діяльність характеризуються високою динамічністю, рухливістю, швидкоплинністю, що вимагає від особового складу здатності швидко перебудовуватись відповідно до умов виконання завдань за призначенням.

Психологічний супровід – це комплекс заходів, які здійснюються у бойовій обстановці і стосуються лише частин та підрозділів, що діють безпосередньо в бойовій обстановці або готуються до безпосереднього виконання бойових завдань [1]. Сутність психологічного супроводу полягає в підтримці емоційно-вольової стійкості військовослужбовців та психологічної здатності виконувати завдання за призначенням згідно функціональних обов'язків в особливих (екстремальних) умовах обстановки.

Складність психологічного супроводу полягає в тому, що командири (начальники) та службові особи структур морально-психологічного забезпечення, які його організують та здійснюють, самі знаходяться під впливом тих же психотравмуючих факторів, що і їх підлеглі [1].

Найважливішим елементом психологічного супроводу бойових дій військ є психологічна допомога (самопоміа), що є комплексом психологічних, організаційних, медичних заходів, спрямованих на забезпечення успішного подолання військовослужбовцями

психотравмуючих обставин бойової обстановки, збереження їх психічного здоров'я і боєздатності. Психологічна допомога включає психологічну підтримку і психологічну реабілітацію [3; 4].

На командирів (начальників), їх заступників з морально-психологічного забезпечення та офіцерів-психологів покладається особлива відповідальність за здійснення заходів психологічного супроводження виконання завдань за призначенням [2-4].

Перебіг бойових дій на Сході України (2014-2020 рр.) переконливо свідчить, наскільки важливою є психологічна готовність особового складу військових частин (підрозділів) Збройних Сил України до дій в особливих умовах, здатність протистояти впливу різноманітних бойових стресорів, зберігаючи при цьому високу працездатність.

Незалежно від характеру бойових дій, впливу чинників навколишнього середовища, стійкість військовослужбовців до психогенних травм залежить, в першу чергу, від індивідуально-психологічних якостей та особистісних властивостей військовослужбовця.

Численні дослідження вітчизняних та іноземних фахівців доводять, що перебування в травматичних ситуаціях може призвести згодом до специфічних змін в психіці.

Для забезпечення боєздатності недостатньо навчити військовослужбовців на предмет наявності у них відповідних військово-професійних знань і навичок. Необхідна спеціальна психологічна підготовка до бойової діяльності та психологічне супроводження особового складу під час ведення бою і цьому приділяється все більша роль у зв'язку із безпосередньою участю у бойових діях військовослужбовців Збройних Сил України.

Поняття «психологічна підготовка» містить у собі формування в особового складу психологічної стійкості, тобто, таких психологічних якостей, які дозволяють виконувати бойові завдання в складних умовах, що супроводжуються небезпекою для життя й фактором раптовості.

Таким чином, коли вживається поняття “психологічний супровід”, мається на увазі безпосереднє підтримання психологічної стійкості до впливів бойової обстановки.

Предметом бойової діяльності є реальний супротивник, його особовий склад, техніка, а засобами – зброя й бойова техніка. При навчально-бойовій діяльності реальний супротивник відсутній. Тому між навчальною й бойовою діяльністю існують істотні розбіжності. Основна

відмінність між ними полягає в мотивації. Опитування військовослужбовців, які приймали участь у різного роду навчаннях, показало, що найбільш значимими мотивами для них є почуття обов'язку, відповідальність перед командиром, колективом, бажання домогтися високої оцінки, заохочення.

В умовах бойової діяльності фактор небезпеки, впливаючи на мотиваційну сферу військовослужбовців, змінює внутрішній зміст діяльності, надає інше значення діям, змінює їхній зміст. Мотивами бойової діяльності військовослужбовці, що брали участь у реальних бойових діях, назвали патріотизм, страх осуду з боку товаришів, прагнення помститися за загиблих, почуття ненависті, бажання вижити, страх потрапити в полон, бути пораненим, вбитим. Виходячи з перерахованого, бачимо, що сформувавши мотивацію до бойової діяльності в умовах мирного часу досить важко. У цьому полягає одна з основних проблем психологічного супроводу військовослужбовців.

Отже, психологічний супровід здійснюється в загальній системі морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил) Збройних Сил України.

Об'єктом психологічного супроводу є свідомість військовослужбовця, суспільна свідомість малих груп і військових колективів. Свідоме ставлення особового складу до тих випробувань, із якими він зіштовхнеться у бою, знання вірогідного супротивника, його бойових можливостей, розуміння характеру війни складає його основу. Сутністю психологічного супроводу є підвищення психологічної стійкості і надійності особового складу, його психологічної підготовленості; перетворення факторів бою у знайомі, звичні, очікувані (адаптація до умов бойової обстановки); озброєння військовослужбовців необхідними знаннями і досвідом подолання внутрішніх навантажень, які відповідають бойовим; розвиток у особового складу готовності до зустрічі з новим, раптовим, а також здатності швидко перебудовуватись відповідно до обставин.

Незалежно від характеру бойових дій, впливу чинників навколишнього середовища, стійкість військовослужбовців до бойових психічних травм залежить, в першу чергу, від особистісних якостей військовослужбовця. Численними дослідженнями доведено, що перебування в травматичних ситуаціях може призвести згодом до специфічних змін в психіці.

Для забезпечення боєздатності недостатньо навчити військовослужбовців на предмет наявності у них відповідних військово-професійних знань і навичок. Необхідні спеціальна психологічна підготовка до бойової діяльності та психологічне супроводження особового складу під час та після завершення бойових дій (бойового застосування) у зв'язку із безпосередньою участю у бойових діях на Сході України військовослужбовців Збройних Сил України.

Література

1. Морально-психологічне забезпечення у ЗС України: підручник: у 2 ч. Ч.І [В.М.Вилко, В.М.Грицюк, В.Г.Дикун та ін.]; за заг. ред. В.В.Стасюка. – К.: НУОУ, 2012. – 464 с.
2. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 22.05.2017 № 183 “Про затвердження Положення про структури морально-психологічного забезпечення у Збройних Силах України”. – К., 2017.
3. Наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 27.12.2018 № 462 “Про затвердження Інструкції з організації психологічної декомпресії військовослужбовців Збройних Сил України”. – К., 2019.
4. Наказ Міністерства оборони України від 09.12.2015 № 702 (у редакції наказу Міністерства оборони України від 11 грудня 2019 року № 629 “Про затвердження Положення про психологічну реабілітацію військовослужбовців Збройних Сил України”. – К., 2020.